

OPĆI PODACI			
IME I PREZIME	Sanja Milković Šipek		
Naziv studija	Poslijediplomski studij Pedagogija i kultura suvremene škole		
Matični broj	297		
Odobranje teme za stjecanje doktorata znanosti <i>(staviti križić u polje)</i>	☒ u okviru doktorskog studija	☐ izvan doktorskog studija	☐ po osnovi znanstvenih dostignuća
Ime i prezime majke i/ili oca			
Datum i mjesto rođenja			
Adresa			
Telefon / mobitel			
e-pošta			
ŽIVOTOPIS			
Obrazovanje <i>(od novijega k starijem datumu)</i>	2003.- 2009. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za psihologiju; profesor psihologije i diplomirani psiholog 1999.- 2003. Gimnazija Petra Preradovića, Virovitica, Prirodoslovno-matematički smjer 1994. -1999. Osnovna glazbena škola Jan Vlašimsky, instrument flauta 1991.- 1999. Osnovna škola Ivane Brlić-Mažuranić Virovitica		

Radno iskustvo (od novijega k starijem datumu)	4. ožujka 2009. – do danas/ Osnovna škola Ivane Brlić – Mažuranić Virovitica, stručna suradnica psihologinja 1.rujna 2007. - 3. ožujka 2009./ Osnovna škola Virovitica, stručna suradnica psihologinja
Popis radova	Milković Šipek, S., Mikić, M. i Škorić, M. (2022). Professional Development of Teachers During the COVID-19 Pandemic and Self-Assessment of Pedagogical Competence of Lower Primary Education Teachers and Subject Teacher. U: A. Erceg i Ž. Požega (ur.) <i>Interdisciplinary Management Research XVIII</i>. Osijek: Faculty of Economics in Osijek, 742 - 761. Šelimber, V. i Milković Šipek, S. (2022). Sindrom sagorijevanja kod zaposlenih u odnosima s javnošću u Hrvatskoj. <i>Communication Management Review</i>, 07 (01), 48-73. https://doi.org/10.22522/cmr20220175 Dodig Hundrić, D., Ricijaš, N., Brlas, S., Venus, M., Šerepac, V., Martinušić, I., Bezak, I., Milković Šipek, S., Volenik, M., Antunović, D. i Petrić, M. (2019). <i>Mladi educiraju mlade u prevenciji i suzbijanju ovisnosti - informacije, preporuke i savjeti stručnjaka za provedbu vršnjačke edukacije</i>. Virovitica: Zavod za javno zdravstvo. Popularni rad.

**Popis aktivnih
sudjelovanja na
kongresima**

Škorić, M. i Milković Šipek, S (2022, 14. – 15. studenog). *Primary Teachers' Autonomy in the Selection of Literary Works for Complete Reading as a Factor in the Development of Global Competencies*. [Usmeno izlaganje]. Međunarodna znanstvena konferencija: Globalne kompetencije za 21. stoljeće, Osijek, Hrvatska.

Milković Šipek, S., Černi, D. i Martinis, O. (2022, 7-9 November). *Perception of the Effectiveness of Chemistry Teachers' E-communication with Students, Parents and Colleagues*. [Oral presentation]. 15th annual International Conference of Education, Research and Innovation, Seville, Spain.

Brlas, S., Šerepac, V., Milković Šipek, S. i Venus, M. (2020, 13.- 15. veljače). *Mladi educiraju mlade u prevenciji i suzbijanju ovisnosti*. [Usmeno izlaganje]. VIII. Znanstveno-stručni skup Osnajivanje potencijala za preventivne aktivnosti u zajednici, Osijek, Hrvatska.

Per-Kožnjak, J. i Milković Šipek, S. (2019, 6.- 9. studenog). *Kako mala lokalna psihološka društva pridonose popularizaciji struke?* [Usmeno izlaganje]. 27. Godišnja konferencija hrvatskih psihologa: Psihologija i digitalni svijet, Osijek, Hrvatska.

Kolesarić, V., Per-Kožnjak, J., Lovretić, M. i Milković Šipek, S. (2019, 6.- 9. studenog). *Predstavljanje monografije – Dvadeset godina Društva psihologa Virovitičko-podravске županije*. [Usmeno izlaganje]. 27. Godišnja konferencija hrvatskih psihologa: Psihologija i digitalni svijet, Osijek, Hrvatska.

Razlog- Grlica, J., Milković Šipek, S., Palatinuš, D. i Letica Ramljak, S. (2018, 19.- 23. rujna). *Prevencijom do zdravlja očiju i zaštite vida – primjeri iz prakse* [Poster]. 13. Hrvatski biološki kongres s međunarodnim sudjelovanjem, Poreč, Hrvatska.

Razlog-Grlica, J., Milković Šipek, S. i Letica Ramljak, S. (2018, 25. - 26. listopada). *Prevencijom do zdravlja očiju i zaštite vida učenika osnovne škole* [Usmeno izlaganje]. 4. Dani obrazovnih znanosti: Odgojno-obrazovni sustav: ograničavajuće i/ili poticajno okruženje, Zagreb, Hrvatska.

Kanižaj, M., Milković Šipek, S. i Pecek Britvić, K. (2014, 5.-8. studenog). *Izvori stresa kod učitelja* [Poster]. 22. Godišnja konferencija hrvatskih psihologa: Kako obrazovanju dati boju?, Rovinj, Hrvatska.

NASLOV PREDLOŽENE TEME	
Hrvatski	Obiteljska umreženost i njezina uloga u oblikovanju moralnog karaktera djeteta
Engleski/njemački	Family Networking and Its Role in Shaping a Child's Moral Character
Jezik na kojem će se pisati disertacija	Hrvatski jezik
OBRAZLOŽENJE TEME	
Sažetak na hrvatskom jeziku (maksimalno 1000 znakova s praznim mjestima)	Struktura današnje obitelji je promijenjena u odnosu na tradicionalnu strukturu kao što se tijekom povijesti potpuno izmijenila i socio-ekonomska situacija u njezinu okruženju. U obiteljskom odgoju djece oduvijek su ulogu imale i „značajne druge“ osobe koje su im pružale podršku u mnogim oblicima odrastanja. Stoga se na obitelj može gledati i kao na socijalnu mrežu pa obiteljsku umreženost smatramo bitnim odgojnim čimbenikom u diseminaciji vrijednosti u procesu djetetove socijalizacije. Središte ove disertacije je moralni odgoj unutar obitelji koji se realizira korištenjem različitih odgojnih metoda uvažavajući djetetov kognitivni stupanj razvoja. U razdoblju kasnog djetinjstva djeca dostižu stupanj moralnog razvitka u kojem zajedničke interese počinju stavljati ispred svojih. Ovakve dječje spoznaje važan su preduvjet njegove dobre socijalne integracije u kojoj vršnjačka skupina tada prepoznaje dobar ili loš moralni karakter djeteta. Cilj znanstvenog istraživanja u ovoj disertaciji je deskripcija obiteljske umreženosti i uloga njezinih članova u oblikovanju moralnog karaktera djeteta. U metodologiji istraživanja se primjenjuje kombinacija kvantitativne i kvalitativne metodologije. Rezultatima dobivenim u ovom istraživanju će se prezentirati nove znanstvene spoznaje o nositeljima moralnog odgoja i sadržajima tijekom sudjelovanja unutar obiteljske mreže u oblikovanju moralnog karaktera djeteta.

Sažetak na engleskom/njemačkom jeziku
(maksimalno 1000 znakova s praznim mjestima)

The structure of contemporary family has changed from the traditional as well as the socio-economic situation in its environment throughout history. In the family upbringing of children, "significant other" people have always played a role, providing with support in many forms of growing up.

Therefore, the family can also be seen as a social network, so we consider family networking as an important upbringing factor in the dissemination of values in the process of child socialization. The center of this dissertation is moral upbringing within the family, which is carried out using different upbringing methods taking into account the child's cognitive level of development. In the period of late childhood, children reach a stage of moral development in which they begin to put common interests before their own.

Such children's insights are an important prerequisite for good social integration in which the peer group then recognizes the good or bad moral child's character. The aim of the scientific research in this dissertation is to description of family networking and the role of its members in shaping the moral character of the child. In the research methodology, a combination of quantitative and qualitative methodology is applied.

The results obtained in this research will present new scientific knowledge about the carriers of moral upbringing and content during participation within the family network in terms of shaping the moral character of the child.

Uvod (maksimalno 2000 znakova s praznim mjestima)

Predmet istraživanja disertacije pod nazivom *Obiteljska umreženost i njezina uloga u oblikovanju moralnog karaktera djeteta* polazi od istraživanja čimbenika i sadržaja obiteljskog odgoja i oblika njihove diseminacije. Obitelj predstavlja „najznačajniji i najrašireniji oblik socijalnih skupina“, a može se promatrati i s pozicije njezine socijalne mreže koju oblikuju odnosi članova obitelji sa „značajnim drugim“ osobama kao i sa širim sustavom u kojemu se obitelj kreće (Žganec, 1995, str. 503-504). Veze djeteta s drugim osobama unutar socijalne mreže nazivaju se njegovom ego ili osobnom mrežom (Mirošavljević, Jeđud Borić, Koller-Trbović, 2016, str. 151). Socijalna mreža podrške stavlja se u službu pružanja informacija i savjeta, ali i konkretnih oblika pomoći članovima mreže pri čemu dolaze do izražaja pozitivni efekti koji se očituju emocijama i ponašanjem primatelja podrške (Gottlieb, 1985). Odgoj djeteta u obitelji usmjeren je njegovoj prilagodbi na društvo u kojemu živi zajedno s obitelji i obuhvaća „shvaćanje, prihvaćanje i življenje u skladu s vrijednostima društva“ (Družinec, 2016, str. 478). Vrijednosti su poželjni ciljevi koji imaju različitu važnost i koji su iznad samih situacija u kojima se osoba nalazi, a djeluju kao načela koja usmjeravaju čovjeka u životu (Schwartz, 1992, str. 4). Moralne vrijednosti predstavljaju stavove i ponašanja koja neko društvo smatra nužnim za „suživot, red i opće dobro“ (Jimenez, 2008, prema, Kirinić, 2019, str. 13). Transfer vrijednosti unutar obitelji može se odvijati kognitivnim modelom u dva koraka (Grusec i Goodnow, 1994, str. 4). Dijete u prvom koraku percipira i nastoji razumjeti vrijednosti za koje se roditelji zalažu, a nakon toga, dijete odlučuje hoće li prihvatiti percipirane vrijednosti roditelja kao svoje vlastite ili će ih odbiti. Premda se odnosu roditelj-dijete daje velika važnost u transmisiji vrijednosti, autori smatraju da se i „ne-obiteljskom svijetu“ treba dati eksplicitnije mjesto u istraživanjima prijenosa vrijednosti (Grusec, Goodnow i Kuczynski, 2000, str. 209). Različiti autori smatraju djetinjstvo početnim razdobljem za usvajanje vrijednosti, a razdoblje adolescencije kao ono u kojem se vrijednosti strukturiraju u vrijednosni sustav (Brim, 1966; Inglehart, 1990, prema Ferić, 2009). Poučavanje djeteta vrijednostima može se promatrati putem dva glavna pristupa (Fyffe i sur., 2004; Irwin, 1988, prema Rakić i Vukušić, 2010, str. 775). Izravni pristup se temelji na podučavanju temeljnih ljudskih vrijednosti i usmjeren je odgoju karaktera, a neizravni pristup poučavanju vrijednostima naglašava samostalnost djeteta u razlučivanju, kritičko mišljenje i rješavanje problema. Osoba koja se promatra kao ona koja ima dobar moralni karakter

ima tendenciju biti omiljena, poštovana i cijenjena (Goodwin i sur., 2014; Hartley i sur., 2016). Cilj ove disertacije je znanstvenim diskursom i istraživanjem prikazati obiteljsku umreženost i ulogu čimbenika obiteljske mreže u oblikovanju moralnog karaktera djeteta u promatranoj obitelji. Istraživanje se temelji na teoriji simboličkog interakcionizma koja funkcioniranje obitelji promatra interakcijom članova unutar obitelji i njezine vanjske umreženosti, odnosno komunikacijom putem verbalnih i neverbalnih simbola kojima dijete oblikuje svoj osobni moralni karakter i Bronfenbrennerove ekološke teorije koja je jedna od najčešće prihvaćenih objašnjenja o utjecaju društvenog okruženja na razvoj ljudi. U ovoj se teoriji brani teza kako okruženje u kojem rastemo utječe na sve razine našeg života. Stoga, naš način razmišljanja, osjećaji koje posjedujemo ili iskazujemo i naše ukuse i sklonosti određivat će se različitim društvenim čimbenicima. U ovom radu zadržavamo se na teorijskim spoznajama koji se odnose na razinu mikroekološkog sustava u kojem se promatraju članovi obitelji i njihovi najbliži poznanici i rodbinske veze koji na određeni način sudjeluju u diseminaciji odgojnih vrijednosti djece unutar obitelji s kojima tu mrežu ostvaruju.

Pregled dosadašnjih istraživanja (maksimalno 5000 znakova s praznim mjestima)

Središnja pozornost ove disertacije je istraživanje obiteljske umreženosti i njezine uloge u oblikovanju moralnog karaktera djeteta. Istraživanja obiteljske umreženosti i njezinih dobrobiti u dostupnoj literaturi nisu prepoznata i analizirana unutar pedagoškijske znanosti na hrvatskim prostorima. Oblikovanje moralnog karaktera djeteta se smatra jednom od temeljnih zadaća obiteljskog odgoja, kojim su se bavili strani i hrvatski autori, kako u okviru pedagogije, tako i u okviru drugih znanosti koje u središte svog zanimanja stavljaju pitanja morala, razvoja karaktera i odgoja djece.

Moralni odgoj u obitelji ima određene posebnosti i naslanja se na moralne vrijednosti obitelji u kojoj dijete odrasta, kao i okoline izvan same obitelji koja čini mrežu podrške toj obitelji i djetetu kao pojedincu. Interdisciplinarni pristup i spoznaje psihologije, sociologije i pedagogije zajednički mogu doprinijeti odgovorima na postavljeni cilj u istraživanju koje će se provesti za potrebe ove disertacije.

Analizirajući odnos psiholoških karakteristika djece u razdoblju ranog i srednjeg djetinjstva sa pet temeljnih roditeljskih odgojnih aktivnosti (indukcija, autoritativno roditeljstvo, zahtjevnost, modeliranje i demokratski obiteljski procesi), Berkowitz i Grych (1998) su identificirali četiri temeljne komponente moralnog razvoja djece (socijalna orijentacija, samokontrola, usklađenost i samopoštovanje) i četiri središnja aspekta moralnog funkcioniranja (empatija, savjest, moralno rasuđivanje i altruizam). Autori ističu indukciju kao najsnažniji oblik roditeljskog utjecaja na dječji moralni razvoj. Autoritativan stil roditeljstva, kao stil koji prevenira neprihvatljiva moralno – emocionalna ponašanja, postavljanje jasnih granica i zahtjeva, roditeljsko modeliranje socio-moralnog ponašanja te demokratsko donošenje odluka u obitelji i rasprava o njima, pozitivno su povezani s razvojem djetetove moralnosti. Autori ove roditeljske odgojne aktivnosti predlažu kao podlogu za kreiranje roditeljskih programa, osobito onih namijenjenih podučavanju roditelja o tome kako kultivirati moralne karakteristike kod djece.

Kognitivno razvojne teorije, kao što su Piagetova i Kohlbergova teorija, moralni razvoj usko povezuju uz kognitivni razvoj djeteta (Kohlberg, 1974; Piaget, 1932). Putman (1995) u svom radu povezuje koncept razina moralne zrelosti i oblikovanja karaktera djeteta tijekom njegovog razvoja. Autor povezuje psihološkijske razvojne koncepte s teorijom vrlina u području etike i zaključuje da je razvoj karaktera glavni cilj savjesnog odgoja djeteta.

Snage karaktera opsežno se istražuju u okviru VIA klasifikacije 24 snage karaktera, autora Petersona i Seligmana (2004). Koristeći VIA klasifikaciju, McGrath (2015) opisuje 6 kulturološki definiranih vrlina koje su u podlozi 24 karakterne snage. Autor, koristeći faktorsku analizu, ističe tri vrline i dijeli karakter na dvije komponente koje odražavaju dobrotu i radoznalost, a dobrotu dijeli na brižnost i samokontrolu (McGrath, 2015). Upravo ove tri vrline: brižnost, radoznalost i samokontrola pokazale su se pouzdanom strukturom koja je u podlozi snaga karaktera koju predlaže VIA klasifikacija. Manji broj istraživanja bavi se proučavanjem VIA modela na mlađim dobnim skupinama u odnosu na istraživanja koja se provode u području prepoznavanju snaga karaktera odraslih osoba. Istraživanja provedena na djeci i mladima pokazala su da se dobar karakter povezuje s moralnim kompetencijama (Park i Peterson, 2006), ponašanjem u razredu i školskim uspjehom djece i mladih (Wagner i Ruch, 2015), a kao važni prediktori promjena u snagama karaktera djece

tijekom vremena su se pokazali i učiteljevo korištenje SEL strategija (socio-emocionalno učenje), odnos učenik-učitelj i vršnjački odnosi učenika (Thomas, da Cunh i Santo, 2022). Uspoređujući rezultate istraživanja snaga karaktera kod mladih i kod odraslih uočava se potreba za daljnjim istraživanjima i razumijevanjem snaga karaktera djece i mladih.

I hrvatski autori odbacuju pristup moralnom odgoju prema kojem se moralni odgoj treba sastojati samo od poučavanja i učenja moralnih načela (Cikovac, 2021; Mađarević, 2016). U središte se stavlja karakter osobe i razvoj emocionalne osjetljivosti ili senzibilnost putem koje se mogu uočiti moralno relevantna obilježja u različitim okolnostima. Ključni aspekt moralnog odgoja predstavlja kultiviranje emocija, pri čemu se „odgajanje konstantno i kontinuirano upućuje na vlastite emocionalne kapacitete“ (Mađarević, 2016, str. 472). S moralnim odgojem povezuje se „mogućnost slobodnog, svjesnog i autonomnog prosuđivanja i opredjeljenja na djelovanje koje je u skladu sa savješću pojedinca“ (Cikovac, 2021, str. 139).

Pitanje moralnog odgoja u hrvatskim istraživanjima zastupljeno je u većoj mjeri u teološkim istraživanjima u kojima se na moralni odgoj gleda kao na prijenos vjere i razvoj moralne savjesti dijalogom u odgojnom procesu. Odgoj se doživljava kao „intencionalan i interakcijski proces“ u promjenjivom kontekstu, a izgradnja moralne svijesti se odvija puno češće implicitnim procesima u svakodnevnim odnosima djeteta s drugima (Mališa, Haramina i Carti, 2019, str. 235). U religioznim obiteljima, osim obitelji i društva u kojemu dijete živi, moralni odgoj usmjeren je promicanju vrijednosti religije kojoj obitelj pripada. U Hrvatskoj je dominantna katolička vjeroispovijest stoga se istraživanja obiteljskih vrijednosti i moralnog odgoja nerijetko vežu uz nauk Katoličke Crkve i pripadajuće obiteljske rituale poput molitve s djecom (Jurić i Vukman, 2020).

Obitelj i škola (učitelji i vršnjaci) te Crkva u dosadašnjem pregledu literature zauzimaju važno mjesto u transmisiji vrijednosti i oblikovanju moralnog karaktera djeteta. Premda se u prethodno navedenim istraživanjima dijete dovodi u interakciju s različitim ljudima izvan svoje primarne obitelji, učiteljima i vršnjacima u školi i u crkvenim zajednicama, nemaju sve osobe s kojima je dijete u interakciji jednak doprinos u oblikovanju moralnog karaktera djeteta pa je potrebno razmotriti razinu odnosa koju dijete ima s pojedincima s kojima dolazi u interakciju.

Autorice Zloković i Lukajić (2016) su koristeći konceptualni okvir za mjerenje obiteljskog sustava funkcioniranja (Circumplex Model of Marital and Family Systems, Olson i sur., 2003) preko tri osnovne dimenzije, identificirale aspekte odnosa u obitelji, kao što su obiteljska kohezija, fleksibilnosti i komunikacija unutar obitelji te ukazale na „različitosti u funkcioniranju tzv. centripetalnih i centrifugalnih obitelji kao dva ekstremna kraja na ljestvici za mjerenje obiteljskog funkcioniranja“ (str. 9). Autorice zaključuju da je nužan rad na osnaživanju obiteljskih odnosa jer „odnosi uspostavljeni u obitelji utječu na razvoj djeteta i prenose se kao model ponašanja tijekom čitavog života“ (str. 18). Obitelji s jakim vezama i one s tradicionalnom obiteljskom strukturom su manje tolerantne prema neetičnom ponašanju i imaju restriktivnije moralne vrijednosti od kućanstava u kojima su veze slabe i kućanstvima s nevjenčanim članovima obitelji (James i Giwa-Daramola, 2022).

Istraživanja obitelji usmjerena su dominantno na obitelji s problemima, osobito u području socijalnog rada pa je potrebno provoditi i pedagojska istraživanja obitelji koja za cilj imaju deskripciju obitelji koje dobro funkcioniraju samostalno ili uz podršku njima bliskih osoba što predstavlja obiteljsku umreženost. Koristeći metode proučavanja društvenih grupa, sociologija može dati odgovore na pitanja uklopljenosti pojedinca u društvo i interakciju pojedinca s užom i širom okolinom (Sokolovska i Tomašev, 2012). Socijalni rad, kao znanstvena disciplina, dominantno koristi mrežni pristup obitelji koji ima razvijene tehnike proučavanja obiteljskih odnosa (Widmer i La Farga, 2000). Mreža socijalnih odnosa koja se razvija u obitelji i oko nje važan je čimbenik održanja i razvoja, kako svakog člana obitelji tako i obitelji u cjelini (Žganec, 1995). „Socijalne mreže (prirodne i umjetne) i njihov značaj za obitelji treba promatrati u sociološkom, psihološkom i inom kontekstu“ (Žganec, 1995, str. 508), pri čemu se u ovom radu dodaje i pedagoški kontekst mreže na kojemu će se temeljiti ova disertacija.

Cilj i hipoteze istraživanja (maksimalno 700 znakova s praznim mjestima)

Cilj istraživanja u ovom radu je opisati obiteljsku umreženost i ulogu njezinih članova u oblikovanju moralnog karaktera djeteta.

U kvantitativnom dijelu istraživanja postavlja se sljedeći istraživački problem:

Identificirati dijete kod kojeg vršnjačka skupina prepoznaje uzorne sadržaje i oblike osobnog moralnog karaktera i djelovanja, koji u daljnjem istraživanju postaje kriterijski član obiteljske mreže u izboru za nastavak istraživanja i analizu. Kriterijski član – je dijete koje posjeduje uzorni moralni karakter i za potrebe ovog istraživanja se opisuje kao osoba s najviše moralnih karakteristika, odnosno dijete kod kojeg su vršnjaci prepoznali najviše prosocijalnih ponašanja i vrlina, a najmanje neprihvatljivih i društveno povučenih ponašanja. Prosocijalno ponašanje se temelji na relativno stabilnom i trajnom moralnom karakteru koje opisuju osjećaji, motivacija, misli i ponašanja koji su moralno vrednovani (Fleeson i sur., 2014). Nekoliko istraživanja je pokazalo pozitivnu povezanost između osobnog moralnog karaktera i prosocijalnog ponašanja među adolescentima (Padilla-Walker i Fraser, 2014.; Reimer i sur., 2009., prema Lin i Shek, 2022). Primjetljivo je da u adolescenciji popularni pojedinci, osim prosocijalnih ponašanja pokazuju i „makijavelistički sklop osobina, poput agresivnosti, manipulativnosti, socijalne dominacije, težnje za središnjim položajem unutar grupe, moći i utjecajem“ (Mayeux, 2011, prema Putarek i Keresteš, 2012, str. 951). Dok se ponašanja povučenog djeteta opisuju kao „usamljeno, izolirano i previše mašta“, pa se izdvajanje takvog djeteta od svojih vršnjaka pripisuje djetetovoj sramežljivosti ili želji da izbjegne negativne reakcije vršnjaka jer se ne osjeća dijelom te vršnjačke skupine (Poredski, 2015, prema Klarin i sur., 2018, str. 71). Povučenosť može biti negativno i društveno sputavajuće ponašanje, ali i crta karaktera (Šturlić, 2015, prema Klarin i sur., 2018, str. 71).

U skladu s ciljem i postavljenim problemom kvantitativnog pristupa istraživanja formulirane su sljedeće **hipoteze**:

H.1. U svakom razrednom odjelu vršnjaci će prepoznati i imenovati najmanje jedno dijete koje zadovoljava kriterij uzornog moralnog karaktera.

H.2. Dijete kojega vršnjaci smatraju vođom bit će opisano s najviše osobnih moralnih karakteristika i kao ono koje posjeduje uzorni moralni karakter.

Tijekom analize dobivenih rezultata istraživanja pronalazi se pozitivna povezanost između vršnjačkih nominacija razrednog vođe i njegovog moralnog rasuđivanja, u kojem je status vođe značajno pozitivno povezan s moralnim rasuđivanjem tijekom djetinjstva i adolescencije (Schonert-Reichl, 1999).

U kvalitativnom dijelu istraživanja postavljaju se istraživačka pitanja bez unaprijed stvorenih hipoteza. Iako postoji opsežna literatura o obiteljskom odgoju i njegovoj ulozi u izgradnji karaktera osobe, odgojna uloga „značajnih drugih“ ljudi koji čine djetetovu obiteljsku mrežu u oblikovanju njegovog moralnog karaktera je nedovoljno istražena pa se nameće potreba i u području pedagoške znanosti formiranje konkretnijih deskriptivnih istraživačkih odgovora na ovu tematiku.

Istraživačka pitanja

1. Kakva je struktura obitelji i obiteljska mreže iz perspektive djeteta kod kojega su vršnjaci prepoznali uzorni moralni karakter?

2. Kako je opisana struktura obiteljske mreže najmanje jedne osobe bliske djetetu, a koju je samo dijete prepoznalo kao čimbenika koji djeluje na oblikovanje njegova moralnog karaktera?

3. Kakva je uloga čimbenika obiteljske mreže i koja je njihova djelatnost na obogaćivanju kvalitete moralnih sadržaja unutar nje?

4. Koji sadržaji i oblici moralnog odgoja se primjenjuju unutar obiteljske mreže u diseminaciji dominantnih obiteljskih vrijednosti?

Korpus i metodologija istraživanja (maksimalno 6500 znakova s praznim mjestima)

U razdoblju od 5. godine do puberteta potiče se moralni razvoj djeteta „pružanjem topline i brige, pružanjem mogućnosti za raspravu i donošenje obiteljskih odluka i modeliranjem prosocijalnog ponašanja“ (Klarin, 2006, str. 111). S obzirom na cilj istraživanja kontaktirat će se osnovne škole s područja kontinentalne Hrvatske kako bi se omogućio ulazak u 4. i 5. razrede u kojima je zastupljena dobna skupna djece u razdoblju kasnog djetinjstva.

U istraživanju se koristiti eksplanatorni sekvencijalni nacrt u kojemu se podatci prikupljaju prvo kvantitativnim, a potom kvalitativnim metodama (Creswell i Plano Clark, prema Sekol i Maurović, 2017, str. 13).

Kvantitativni podatci prikupljeni u prvom dijelu istraživanja služiti će za odabir uzorka za kvalitativno istraživanje prema određenom kriteriju, što predstavlja svrhoviti ili namjerni uzorak.

1. dio istraživanja:

U kvantitativnom dijelu istraživanja, kao odgovor na postavljeni istraživački problem identifikacije djeteta uzornog moralnog karaktera unutar vršnjačke skupine, odabire se minimalno 20 razrednih odjela 4. i 5. razreda na kojima se primjenjuje sociometrijsko istraživanje. Sociometrijski upitnik predstavlja kvantitativnu metodu prikupljanja podataka koja prikazuje prihvaćenost učenika u skupini vršnjaka prihvaćanjem društvenih normi i vrijednosti, kao i razinu kompetentnosti koja se očituje u ostvarenoj komunikaciji i interakciji pojedinca s okolinom (Sokolovska, 2011, str. 69).

Sociometrijski upitnik sadrži pitanja u kojima učenici trebaju imenovati učenike iz razrednog odjela koji pokazuju prosocijalna ponašanja i osobine, neprihvatljiva ponašanja i osobine te društveno povučena ponašanja. Od svakog učenika se traži da imenuje učenika kojeg osobno doživljava prijateljem, s kime ne može biti prijatelj i koga u razrednom odjelu doživljava kao vođu. Učenik koji je prepoznat od strane razrednih kolega kao dijete uzornog moralnog karaktera predstavlja kriterijskog člana obitelji koja će u sljedećem koraku predstavljati jedinicu analize.

2. dio istraživanja:

U 2. dijelu istraživanja koriste se kvalitativne metode pogodne za istraživanje obitelji kao cjeline. Holistički pristup smatra se logičnim izborom „tim više što današnje obitelji nisu ograničene na kućanstvo ili bračne odnose pa se jedinice promatranja i analize mogu definirati kao mreže umjesto pojedinci unutar obitelji“ (Roy i sur., 2015, prema Miroslavljević i sur, 2016, str.150).

Kako bi se odgovorilo na 1. i 2. istraživačko pitanje koristi se metoda obiteljske mreže (Family Network Method (FNM), Widmer i La Farga, 2000) koja omogućuje opis socijalnih odnosa između kriterijskog člana i članova njegove mreže te „značajne druge“ osobe i članova njezine mreže.

Za potrebe prikupljanja podataka koje iznose djeca o svojoj obiteljskoj mreži, koristi se verzija FNM - ID koju su Giesbers i sur. (2019) koristili u istraživanju s odraslim osobama s intelektualnim teškoćama i kao takva je prihvatljiva i za korištenje u istraživanjima s djecom.

Nakon prikupljanja podataka od djeteta o njegovoj obiteljskoj mreži, prikupljaju se podatci o obiteljskoj mreži najmanje jedne osobe koju je dijete izdvojilo kao „značajnu drugu“ osobu.

Na 3. i 4. istraživačko pitanje odgovori se dobivaju provedbom obiteljskog intervjua. Obiteljski intervju se provodi s kriterijskim članom (djetetom) i minimalno jednom „značajnom drugom“ osobom koju je kriterijski član naveo u svom popisu bliskih osoba („značajnih drugih“ osoba). U obiteljskom intervjuu članovi obitelji intervjuiraju se zajedno, za što su potrebne minimalno dvije strane koje opisuju zajednička iskustva i doživljaje što istraživaču omogućuje „promatranje obiteljske interakcije, dinamiku i komunikacije“ (Miroslavljević i sur, 2016, str. 158). Obiteljski intervju sadrži pitanja o osobama i načinima kojima sudjeluju u oblikovanju karaktera i razvoju vrlina djeteta, poticanju i modeliranju prosocijalnih ponašanja djeteta, financijskoj i logističkoj podršci djetetu, emocionalnoj podršci i razvoju suosjećanja, moralnom odgoju, bihevioralnim intervencijama za oblikovanje ponašanja i uključivanje djeteta u donošenje odluka i poticanje kritičkog mišljenja.

U istraživanjima koja koriste obiteljski intervju kao metodu prikupljanja podataka broj obitelji varira i kreće se između 10 i 30 (Eggenberg i Nelms, 2007; Gabb, 2009; Giesbers i sur., 2019; Harden, Backett-Milburn, Hill i MacLean, 2010; MacLean i Harden, 2014).

Predviđena veličina uzorka u našem istraživanju je 20 obitelji. Identificira se dvadesetero djece uzornog moralnog karaktera u razrednim odjelima nakon čega se opisuje struktura obiteljske mreže svakog identificiranog djeteta i provodi obiteljski intervju s djetetom i najmanje jednom „značajnom drugom“ osobom. U obiteljskom intervjuu može biti različit broj članova obiteljske mreže, nužno je da se zadovolji prethodno navedeni minimum koji traži prisutnosti djeteta i najmanje jedne „značajne druge“ osobe.

Etički aspekti istraživanja:

U provedbi sociometrije nužno je koristiti imena sudionika pa sam proces istraživanja ne može biti anonimn, ali će se pitanju povjerljivosti i anonimnosti posvetiti posebna pozornost. Imena ispitanika, po završetku prikupljanja podataka, bit će zamijenjeni pseudonimom ili identifikacijskim kodom tako da nitko osim samog istraživača neće biti u mogućnosti povezati informacije s pojedincem.

Prilikom provedbe obiteljskog intervjua podaci će se snimati (audio ili video) te će se raditi transkripti i bilješke o samom tijeku intervjua, ispitanicima, kontekstu. Prije provedbe obiteljskog intervjua ispitanici će dobiti objašnjenje cilja istraživanja, tražit će se informirani pristanak i

ispitanicima će biti zajamčena povjerljivost podataka.

Očekivani znanstveni doprinos predloženog istraživanja (maksimalno 500 znakova s praznim mjestima)

Ovom doktorskom disertacijom doprinosi se pedagogijskoj znanosti na način deskripcije umreženosti suvremenih obitelji i prepoznavanjem nositelja moralnog odgoja i njihove djelatnosti unutar obiteljske mreže u oblikovanju moralnog karaktera djeteta. Istraživanje nam omogućuje odgovore na dilemu o tome prepoznaju li vršnjačke skupine djece uzornog moralnog karaktera kao vođu skupine ili moralni karakter djeteta u vršnjačkoj skupini djece kasnog djetinjstva nije relevantan za izbor vođe skupine, odnosno, prepoznaju li se kod skupine vršnjaka osobe čije mišljenje se više cijeni i koga u njegovim postupcima rado slijede. Na taj se način prepoznaju i promiču vrijednosti suvremenog društva u kojima djeca danas odrastaju.

Dobivenim rezultatima će se ukazati na potrebu pridavanja velike važnosti i pozornosti ulogama i „drugih značajnih“ osoba koje sudjeluju u životima suvremenih obitelji kao članovi obiteljske mreže i pridonose diseminaciji moralnih vrijednosti kako među odraslima tako i među djecom.

Rezultati istraživanja ukazat će na nove spoznaje i značajnu potrebu i nužnost koju je potrebno primjenjivati u oblikovanju kriterija za formiranje budućih razrednih odjela kako bi se u svakom razrednom odjelu osigurala prisutnost djece uzornog moralnog karaktera, s čvrstom obiteljskom umreženošću, koji mogu biti prepoznati kao vođe razreda i doprinijeti stvaranju boljeg i kvalitetnijeg okruženja u kojemu se prepoznaje i pozitivno vrednuju osobine i ponašanja koja opisuju uzorni moralni karakter.

Znanstveni doprinos ove disertacije ogleda se i u otvaranju novih pedagogijskih spoznaja i stvaranje prostora za daljnja stručna i znanstvena istraživanja koja se prepoznaju u analiziranju razrednih odjela u kojima vršnjačka skupina ne uočava postojanje uzornog moralnog karaktera niti kod jednog učenika, što nije predmetom istraživanja ove doktorske disertacije. Unutar tih razrednih odjela preporučuje se opisati obiteljsku umreženost djece, osobine i ponašanja učenika unutar razrednog odjela, kao i odnose s učiteljima i njihove vrijednosne sustave, kao i kriterije i elemente za vrednovanje moralnih kategorija u tom okruženju kao i kod svojih prijatelja i u svojim obiteljima.

Popis literature (maksimalno 15 referenci)

Berkowitz, M.W. i Grych, J.H. (1998). Fostering Goodness: Teaching Parents to Facilitate Children's Moral Development. *Journal of Moral Education*, 27 (3), 371-391.
<http://dx.doi.org/10.1080/0305724980270307>

Cikovac, D. (2021). *Razvoj etičkih vrijednosti u pedagoškoj deontologiji*. (Neobjavljeni doktorski rad). Osijek: Filozofski fakultet.

Družinec, V. (2016). Transfer vrijednosti s roditelja na djecu. *Školski vjesnik*, 65 (3), 475-488.
<https://hrcak.srce.hr/178119>

Eggenberger, S.K. & Nelms, T.P. (2007). Family Interviews as a Method for Family Research. *Journal of Advanced Nursing*, 58(3), 282–292. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04238.x>

Ferić, I. (2009). *Vrijednosti i vrijednosni sustavi: psihologijski pristup*. Zagreb: Alinea.

Fleeson, W., Furr, R. M., Jayawickreme, E., Meindl, P., i Helzer, E. G. (2014). Character: The Prospects for a Personality-based Perspective on Morality. *Social and Personality Psychology Compass*, 8(4), 178–191. <https://doi.org/10.1111/spc3.12094>

Gabb, J. (2009). Researching Family Relationships: A Qualitative Mixed Methods Approach. *Methodological Innovations Online*, 4. <https://doi.org/10.1177/205979910900400204>

Giesbers, S. A. H., Tournier, T., Hendriks, L., Hastings, R. P., Jahoda, A. & Embregts, P. J. C. M. (2019). Measuring Emotional Support in Family Networks: Adapting the Family Network Method for Individuals with a Mild Intellectual Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities : JARID*, 32(1), 94–105. <https://doi.org/10.1111/jar.12512>

Gottlieb, B.H. (1985). Social Support and the Study of Personal Relationship. *Journal of Social and*

Personal Relationships (SAGE, London, Beverly Hills and New Delhi), 2, 351-375.
<https://doi.org/10.1177/0265407585023007>

Grusec, J. E. & Goodnow, J. J. (1994). Impact of Parental Discipline Methods on the Child's Internalization of Values: A Reconceptualization of Current Points of View. *Developmental Psychology*, 30(1), 4–19. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.30.1.4>

Harden, J., Backett-Milburn, K., Hill, M. & MacLean, A. (2010). Oh, What a Tangled Web We Weave: Experiences of Doing 'Multiple Perspectives' Research in Families. *International Journal of Social Research Methodology*, 13 (5), 441-452. <https://doi.org/10.1080/13645571003650979>

Hartley, A. G., Furr, R. M., Helzer, E. G., Jayawickreme, E., Velasquez, K. R., & Fleenon, W. (2016). Morality's Centrality to Liking, Respecting, and Understanding Others. *Social Psychological and Personality Science*, 7(7), 648–657. <https://doi.org/10.1177/1948550616655359>

James, H. S., Jr. i Giwa-Daramola, D. (2022). Do Family Ties and Structure Matter for Ethical and Moral Values?. *International Journal of Social Economics*, 50(4), 491–508.
<https://doi.org/10.1108/IJSE-12-2021-0730>

Jurić, K.s.A. i Vukman, E. (2020). Molitva i moralni odgoj djece rane i predškolske dobi u kršćanskoj obitelji. *Riječki teološki časopis*, 55 (1), 137-157. <https://hrcak.srce.hr/255069>

Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu - Roditelji, vršnjaci, učitelji kontekst razvoja djeteta*. Jastrebarsko: Naklada Slap, Sveučilište u Zadru.

Klarin, M., Miletić, M. i Šimić Šašić, S. (2018). Problemi ponašanja kod djece i mladih - doprinos sociodemografskih obilježja, zadovoljstva obitelji i socijalne podrške. *Magistra Iadertina*, 13 (1), 70-90. <https://hrcak.srce.hr/217837>

Kirinić, G. (2019). *Vrijednosno orijentirana komunikacija* (Neobjavljeni doktorski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.

Kohlberg, L. (1974). Education, Moral Development and Faith. *Journal of Moral Education*, 4 (1), 5-16. <https://doi.org/10.1080/0305724740040102>

Lin, L. & Shek, D.T.L. (2022). Association of Normative Moral Character and Prosocial Behavior – Moderators of Personal Moral Character and Sociodemographic Factors, *Personality and Individual Differences*, 187, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111400>

Mađarević, L. (2016). Moralni odgoj kao kultivacija emocija. *Napredak*, 157 (4), 459-473.
<https://hrcak.srce.hr/177214>

Mališa, S.Z., Haramina, A.D. i Carti, M.D.A (2019). Odnosi u središtu moralnog odgoja djeteta. *Putokazi*, 7 (2), 235-248. <https://putokazi.eu/web/wp-content/uploads/2021/05/Putokazi-br.-2-za-2019.-godinu.pdf>

McGrath, R.E. (2015). Integrating Psychological and Cultural Perspectives on Virtue: The Hierarchical Structure of Character Strengths. *The Journal of Positive Psychology: Dedicated to Furthering Research and Promoting Good Practice*, 10 (5), 407-424,
<https://doi.org/10.1080/17439760.2014.994222>

MacLean, A. & Harden, J. (2014). Reflections on Researching with Children Using "Family Group Interviews" as Part of a Qualitative Longitudinal Study. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 5 (4.1), 649-665. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs.macleana.5412014>

Mirosavljević, A., Jeđud Borić, I., Koller-Trbović, N. (2016). Intervju s obitelji u kvalitativnom istraživanju. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24 (1). <https://hrcak.srce.hr/165872>

Park, N. & Peterson, C. (2006). Moral Competence and Character Strengths among Adolescents:

The Development and Validation of the Values in Action Inventory of Strengths for Youth. *Journal of adolescence*, 29(6), 891–909. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2006.04.011>

Peterson, C. & Seligman, M. E. P. (2004). *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*. American Psychological Association; Oxford University Press.

Piaget, J. (1932). *The Moral Judgment of the Child*. New York, NY: Free Press.

Putarek, V. i Keresteš, G. (2012). Tko je popularan u ranoj adolescenciji? Povezanost percipirane popularnosti sa spolom i usamljenosti. *Društvena istraživanja*, 21 (4 (118)), 949-968. <https://doi.org/10.5559/di.21.4.07>

Putman, D. (1995). The Primacy of Virtue in Children's Moral Development. *Journal of Moral Education*, 24 (2), 175-183, <https://doi.org/10.1080/0305724950240205>

Rakić, V. i Vukušić, S. (2010). Odgoj i obrazovanje za vrijednosti. *Društvena istraživanja*, 19 (4-5 (108-109)), 771-795. <https://hrcak.srce.hr/60114>

Sekol, I. i Maurović, I. (2017). Miješanje kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa u društvenim znanostima – miješanje metoda ili metodologija?. *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (1), 7-32. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v24i1.147>

Schonert-Reichl, K. A. (1999). Relations of Peer Acceptance, Friendship Adjustment, and Social Behavior to Moral Reasoning During Early Adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 19(2), 249–279. <https://doi.org/10.1177/0272431699019002006>

Schwartz, S.H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1 – 65. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)

Sokolovska, V. & Tomašev, A. (2012). The Position and Role in the Analysis of Social Networks. *Annual Review Of The Faculty Of Philosophy*, 37(1), 153–165. <https://godisnjak.ff.uns.ac.rs/index.php/gff/article/view/192>

Thomas, K.J., da Cunha, J. & Santo, J.B. (2022). Changes in Character Virtues are Driven by Classroom Relationships: A Longitudinal Study of Elementary School Children. *School Mental Health*, 14, 266–277. <https://doi.org/10.1007/s12310-022-09511-8>

Wagner, L. & Ruch, W. (2015). Good Character at School: Positive Classroom Behavior Mediates the Link between Character Strengths and School Achievement. *Frontiers in Psychology*, 6(10), 610. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00610>

Widmer, E. D. & La Farga, L. A. (2000). Family Networks: A Sociometric Method to Study Relationships in Families. *Field Methods*, 12(2), 108–128. <https://doi.org/10.1177/1525822X0001200202>

Zloković, J. i Lukajić, A. (2016). Osnaživanje obitelji kroz poticanje pozitivnih odnosa i obiteljske kohezije. U: *Zbornik - Univerzitet u Novom Sadu. Filozofski fakultet*. Odsjek za pedagogiju, 1, 7-22. <https://www.bib.irb.hr/846542>

Žganec, N. (1995). Obitelj-socijalna mreža-socijalni rad. *Društvena istraživanja*, 4 (4-5 (18-19)), 503-515. <https://hrcak.srce.hr/32354>

IZJAVA

Izjavljujem da nisam prijavio/prijavila temu doktorske disertacije (s istovjetnom temom) ni na jednom drugom sveučilištu.

U Osijeku, 2. svibnja 2023.

Potpis

Suzana Milković Šipek

Napomena*

prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Molimo Vas da ispunjeni Obrazac 1 pošaljete u elektroničkom i u tiskanom obliku (potpisan) referentu za doktorski studij u Uredu za studentska pitanja.

*Pod napomenu navesti budućeg mentora